

Vnímanie finančnej chudoby v okrese Nitra

Ján VESELOVSKÝ

Abstract: *The lack of sufficient income to cover casual consumption needs implies that many inhabitants find themselves in the margin of society, what is not satisfying for the real and potentially endangered population. The measuring of poverty is not easy at the base of earnings considering to absence of statistic data about earnings at the local level, accordingly it is necessary to study financial poverty by subjective approaches. The aim of this article is to point and evaluate financial poverty perception by respondents in the Nitriansky region within the belt of poverty also in the Nitriansky district.*

Key words: *earnings, inequality, measuring, poverty, border of poverty*

Úvod

Nedostatok príjmov na zabezpečenie pokrytia bežne realizovaných spotrebných výdavkov posúva množstvo občanov na úplný okraj spoločnosti, čo znepokojuje reálne i potenciálne ohrozenú populáciu chudobou.

Štáty Európskej únie prijali už v roku 1985 tzv. „európsku“ definíciu chudoby. Podľa tejto definície sa pojem chudoba vzťahuje na osoby, rodiny alebo skupiny osôb, ktorých zdroje materiálne a sociálne sú natoľko limitované, že ich vylučujú z minimálne akceptovaného životného štýlu štátov, v ktorých žijú (absolútny prístup k vymedzeniu chudoby). V tejto definícii je vlastne naznačená koncepcia chudoby ako sociálnej exklúzie. No nemožno zabúdať na skutočnosť, že okrem relatívnych a absolútnych hraníc chudoby rozoznávame aj subjektívne hranice chudoby, resp. subjektívny prístup k určovaniu chudoby (www.fes.sk).

Teoreticko – metodické východiská

Chudoba má mnoho dimenzií a vymyká sa úzkej definícii založenej len na nedostatku príjmov. Zahŕňa mnoho iných aspektov, vrátane psychickej záťaže, pocitu zraniteľnosti vonkajšími udalosťami, pocitu bezmocnosti a pod. Avšak tieto, ale aj ďalšie nehmotné dimenzie chudoby sú ťažko merateľné (Michálek, A., 2004). Typickým prejavom chudoby je jej subjektívne prežívanie a odlišné vnímanie jedincom prípadne spoločnosťou.

Subjektívny prístup k chudobe nie je založený na aktuálnych životných podmienkach, ale na domácnosti s ich stupňom bytia alebo rozdielu medzi minimálnym príjmom, ktorý im postačuje pre žiobytie a ich skutočným príjmom (Lollivier, Verger, 1999 in Ivančiková, E., 2004).

Väčšinou rozlišujeme dva subjektívne prístupy k chudobe:

Situačný prístup - vnímanie chudoby je založené na hodnotení vlastnej životnej situácie jedincom či domácnosťou. Súvisí s tým, či sa ľudia cítia byť chudobnými alebo nie. U každého človeka závisí na rade okolností, ako chudobu vníma, na porovnaní s tým, čo skutočne má a s tým, napr. čo chce dosiahnuť, čo si myslí, že si zaslúži, čo si myslí, že skutočne potrebuje, čo majú druhí. Tento koncept neslúži k stanoveniu oficiálnych hraníc chudoby, prípadne má len doplnkový význam.

Faktorový prístup - vymedzuje chudobu pomocou faktorov, ktoré nie sú priamo závislé na mienke chudobných. Vychádzajú z analýz sociálne ekonomických informácií o súbore domácností.

Subjektívne koncepty sú založené vždy na pocitovaní, na hodnotení vlastných životných skúseností (www.tyzden.com).

Príjmová chudoba sa nemusí prekrývať s chudobou vyjadrenou v spotrebe a materiálnej deprivácii (Sirovátka, T. a kol., 2002).

Chudoba ako sociálno-kultúrny aspekt života nie je len jednoduchým bojom o prežitie, ale chápe sa ako neakceptovateľný stav života. Neakceptovateľný stav života sa však viaže k spôsobu života určitého štátu alebo jeho jednotlivých regiónov. V tomto ponímaní dostáva pojem chudoba priestorový rozmer (www.ukf-nitra.wz.cz). Poznanie priestorovej dimenzie chudoby je jedným z aspektov, ktorý môže zohrať významnú úlohu pri postupnom odstraňovaní chudoby v budúcnosti. Aby sa boj proti

chudobe mohol uplatňovať aj na Slovensku, je potrebné získať a analyzovať potrebné údaje o tomto negatívnom jave aj na nižšej ako na celoštátnej úrovni.

Cieľom príspevku je poukázať a zhodnotiť vnímanie finančnej chudoby respondentmi v okrese Nitra v rámci pásu chudoby ako i v Nitrianskom kraji.

Dotazníkový prieskum

Práve deskriptívne metódy sa stali základom prieskumu realizovaného za účelom zistiť stav úrovne vnímania finančnej chudoby v okrese Nitra. Ako hlavnú metódu sme zvolili metódu dotazníka pre jeho veľké množstvo informácií, ktoré je možné analyzovať ako aj štatisticky a graficky vyhodnotiť v relatívne krátkom časovom období. Dotazník je najfrekvencovanejšia metóda získavania údajov. Je určený predovšetkým na ich hromadné získavanie (Gavora, P., 1999).

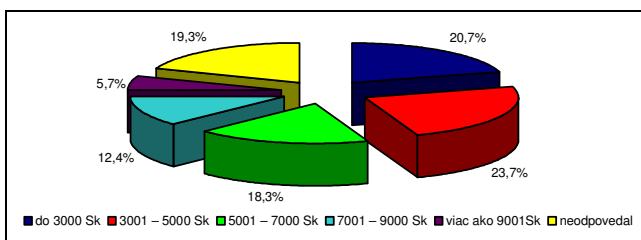
Uskutočnenie dotazníkového prieskumu vo všetkých vidieckych obciach okresu Nitra sa uskutočnilo v mesiacoch máj a jún 2007. Celkovo bolo 2164 respondentov ženského pohlavia a 2096 respondentov mužského pohlavia. Dotazníkový prieskum bol realizovaný v rámci terénnych prác študentov 2. ročníka.

Vidiecke sídla, v ktorých sa uskutočnil prieskum, boli rozdelené podľa veľkosti do kategórií a následne upravené podľa našej potreby:

- I. sídla do 499 obyvateľov (16 obcí);
- II. sídla od 500 - do 999 obyvateľov (14 obcí);
- III. sídla od 1000 - do 1999 obyvateľov (22 obcí);
- IV. sídla nad 2000 obyvateľov (8 obcí).

Prvou otázkou z okruhu finančných otázok bola otázka „Z akej finančnej čiastky mesačne žijete (na osobu)?“. Spomedzi respondentov najviac opýtaných žije na osobu z finančnej čiastky 3001 – 5000 Sk a to až 1010 opýtaných. Z uvedenej čiastky žije najviac respondentov v obci Štefanovičová (36 %), ktorá je malou periférnou obcou okresu, čo sa mohlo podpísať pod daný stav. Z najnižšej čiastky „do 3000 Sk“ musí vyžiť až 880 respondentov, čo je z pohľadu chudoby nie príliš dobrý stav. Najviac ľudí s čiastkou do 3000 Sk sa nachádza v obci Alekšince, ktorá vykazuje vysoký počet dôchodcov a nezamestnaných v radoch respondentov, čo zaiste zohralo určitú úlohu. V obci Branč sa nachádza najviac respondentov žijúcich z čiastky „5001 – 7000 Sk na osobu, a to až 21,6 %. Celkovo z uvedenej čiastky „5001 – 7000 Sk“ musí vyžiť 780 opýtaných. Uvedení respondenti sú na tom finančne podstatne lepšie ako predošlé skupiny, čo je z pohľadu chudoby pozitívne. V uvedenej skupine najvyššie zastúpená obec Branč je typickou veľkou obcou, pričom jej pozitívne hodnoty zvyšuje aj poloha na hlavnom cestnom dopravnom ťahu (Nitra – Nové Zámky).

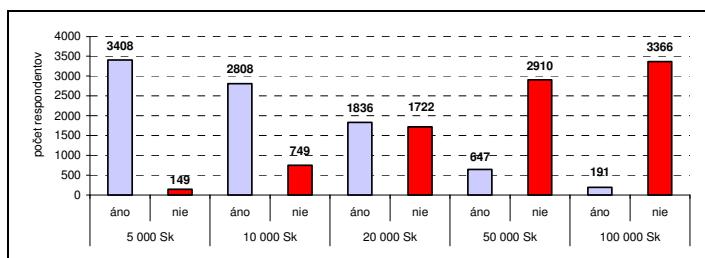
Z finančnej čiastky „7001 – 9000 Sk“ mesačne na osobu žije 527 respondentov (Graf 1). Najviac sa ich nachádzalo v obci Cabaj – Čápor, a to až 20 % opýtaných. Uvedená obec je veľkou obcou situovanou v zázemí mestského sídla, čo bezpochyby zohralo rolu aj v odpovediach respondentov. Z finančnej čiastky nad 9001 Sk žije len 241 respondentov. Veľa respondentov v danej otázke odmietlo odpovedať (822 – opýtaných), čo prisudzujeme chýlostivosti vyplývajúcej z charakteru otázky (financie).

Graf 1. Z akej finančnej čiastky mesačne žijete (na osobu)?

Na otázku „Môže si Vaša domácnosť dovoliť pokryť neočakávané výdavky v uvedenej výške? (domácnosť nesmie nikoho požiadať o finančnú pomoc), (doplňte ÁNO, NIE)“ odpovedali respondenti nasledovne. Úplne jednoznačne nám vyznela skutočnosť, že respondenti (ich domácnosti) môžu pokryť najčastejšie nečakané výdavky vo výške 5 000 Sk, konkrétne sa tak vyjadrilo až 3408 opýtaných. Naopak, uvedenú čiastku nedokáže uhradiť 149 respondentov. Spomedzi obcí dokáže nečakaný výdavok vo výške 5 000 Sk vyplatiť až sto percent respondentov v sedemnástich obciach. Hodnotu 10 000 Sk

dokáže zaplatiť 2808 domácností a 749 domácností respondentov ju vyrovnáť nedokáže (Graf 2). Nečakanú finančnú sumu 20 000 Sk si dovoľí splatiť len o 114 domácností viac (1836), pričom ju vyrovnáť nedokáže (1722) opýtaných. Spomedzi obcí uvedenú sumu dokáže splatiť najviac domácností respondentov v Ivanke pri Nitre, ktorá je typickou veľkou obcou, situovanou v zázemí mestského sídla, ležiacou na hlavnom dopravnom ťahu (Nitra – Nové Zámky). Finančnú hodnotu 100 000 Sk dokáže pokryť len 191 domácností opýtaných, pričom nám znovu najlepšie v schopnosti uhradiť uvedenú sumu vyšla obec Ivanka pri Nitre. Na uvedenú otázku sa takmer 700 respondentov nevyjadrilo (obavy z otázok finančného charakteru).

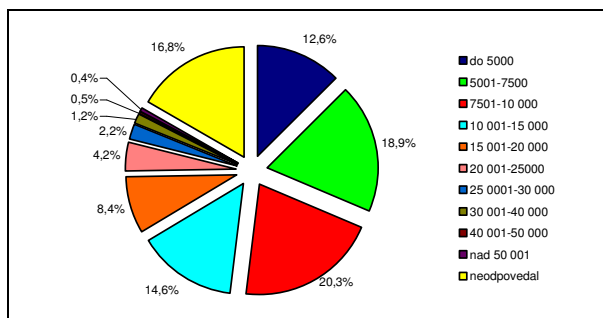
Graf 2. *Môže si vaša domácnosť dovoliť pokryť neočakávané výdavky v uvedenej výške?*

Odpoveď respondentov na otázku „Aký je Váš hrubý mesačný príjem v Sk (na osobu)?“ bola nasledovná. Na otázku týkajúcu sa hrubého mesačného príjmu na osobu reagovalo najviac respondentov v prospech odpovedi „7501 – 10 000 Sk“ a to presne 865 respondentov (23 %). Uvedená odpoveď mala najväčšie zastúpenie v obci Hosťová (30 %) s vyšším zastúpením respondentov v dôchodkovom veku. Uvedená suma spadá do intervalu, ktorý je typický priemernou sumou dôchodkov v národnom hospodárstve (8 700 Sk) v roku 2007. O 60 menej respondentov sa priklonilo k odpovedi „5001 – 7500 Sk“, bolo to 805 opýtaných (19 %). Vyššie uvedená hodnota bola najvýraznejšie zastúpená v obci Kapince s početným množstvom respondentov v dôchodkovom veku a študentov. Hodnotu „10 001 – 15 000 Sk“ uviedlo 620 opýtaných (15 %) ako svoj mesačný hrubý príjem. V obci Čab má takúto sumu hrubého mesačného príjmu 28 % respondentov. Z najnižšej čiastky hrubého mesačného príjmu žije 538 opýtaných (13 %). Spomedzi obcí sa uvedená suma najvýraznejšie vyskytovala v obci Babindol s širokým zastúpením nezamestnaných vo vzorke respondentov, typických s nízkymi príjmami. Úmerne so zvyšujúcou sa sumou hrubého mesačného príjmu na osobu sa znižoval počet respondentov, ktorí sa k nej prihlásili. Hodnotu „15 001 – 20 000 Sk“ avizovalo 375 respondentov, sumu „20 000 – 25 000 Sk“ 185 respondentov a čiastku „25 001 – 30 000 Sk“ už len 94 opýtaných. Až v trinástich obciach majú 3 % respondentov hrubý mesačný príjem v hodnote „30 001 – 40 000 Sk“. Spomedzi trinástich obcí sme si k analýze vybrali obec Klasov – typickú značným zastúpením manažérov vo vzorke respondentov, čo daný výsledok určite ovplyvnilo. Malý Lapáš a ďalšie štyri obce majú najvyššie zastúpenie v odpovedi „40 001 – 50 000 Sk“. Pre uvedenú obec je príznačné zastúpenie podnikateľov medzi respondentmi (podnikatelia majú zvyčajne väčšiu šancu zarobiť vyššie financie ako iné ekonomické skupiny obyvateľstva). Z pohľadu chudoby v najpozitívnejšej kategórii (s najvyšším hrubým mesačným príjmom) nad 50 000 Sk je len 16 respondentov, čo je zjavne málo, pričom až 17 % respondentov sa k uvedenej otázke nevyjadrilo.

„Aký je hrubý mesačný príjem Vašej rodiny (domácnosti) v Sk?“ bola otázka s nasledujúcimi odpoveďami. Spomedzi opýtaných respondentov (občanov daných obcí) sa najviac zhodlo v odpovedi o hrubom mesačnom príjme ich domácností v možnosti „25 001 – 30 000 Sk“ a to presne 796 (19 %). Spomedzi obcí mala najvyššie percentuálne zastúpenie v uvedenej odpovedi obec Kapince.

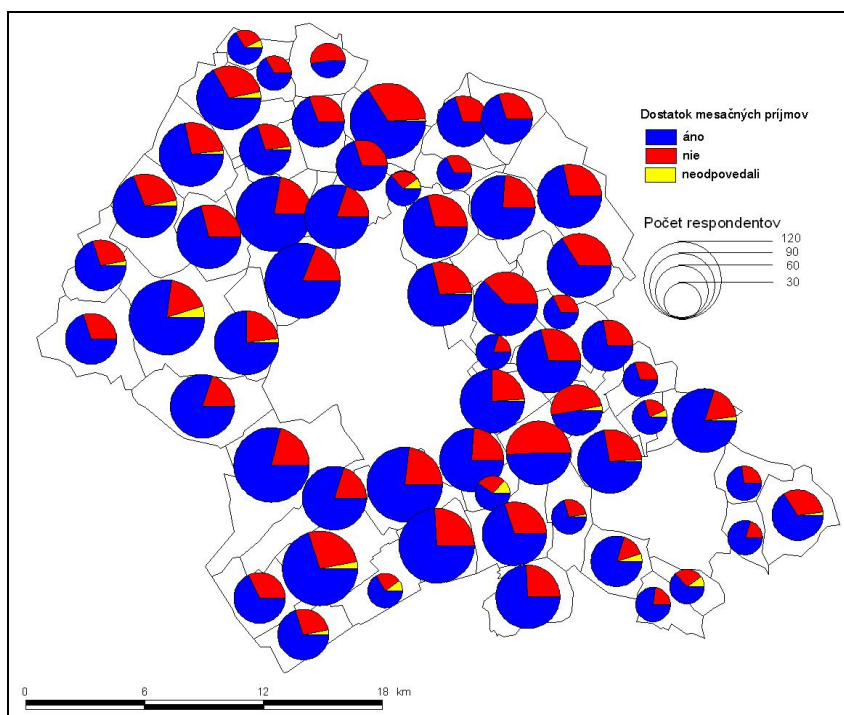
V tejto obci bol veľký počet respondentov – robotníkov, čo mohlo zohrať určitú rolu v rámci mesačného príjmu ich rodiny. V poradí druhá najviac zastúpená kategória sa nachádzala v rozmedzí „20 001 – 25 000 Sk“, čo bolo len o 129 viac ako v kategórii „15 001 – 20 000 Sk“ (645 respondentov). O niečo viac ako 1/10 opýtaných má mesačný príjem domácnosti na úrovni „30 001 – 40 000 Sk“ (555 respondentov). V uvedenej kategórii sú najpočetnejšie zastúpení respondenti z obce Ivanka pri Nitre, ktorá je veľkou obcou nachádzajúcou sa na hlavnom cestnom dopravnom ťahu (Nitra – Nové Zámky), čo zrejme prispelo aj k finančnej situácii respondentov v obci. Pomerne vysoký hrubý mesačný príjem rodiny „40 001 – 50 000 Sk“ bol v dvanástich obciach, z pomedzi ktorých spomenieme obec

Malý Lapáš, v ktorej sa uvedený stav prejavil zvýšeným počtom podnikateľov v radoch respondentov. V najnižšej kategórii „do 5000 Sk“ (Graf 3) sa nachádzalo 75 domácností, pričom uvedená kategória bola najvýznamnejšie (5 %) zastúpená v obci Babindol s vysokým počtom nezamestnaných respondentov. V kategórii „7501 – 10 000 Sk“ sa nachádzalo 222 domácností. Spomedzi obcí bola uvedená kategória najvýznamnejšie zastúpená v obci Poľný Kesov s vysokým počtom viacčlenných domácností v radoch respondentov. Ďalšie kategórie v uvedenej otázke boli zastúpené len minimálne.

Graf 3. Aký je váš hrubý mesačný príjem v Sk (na osobu)?

Mesačný príjem domácnosti v otázke „Postačuje mesačný príjem Vašej domácnosti na pokrytie životných potrieb každého člena domácnosti?“ postačuje na pokrytie životných potrieb každého člena domácnosti až u 3049 respondentoch. No najviac sa takýchto domácností nachádza v obci Lužianky a to až 81 %. Uvedená obec sa zaraďuje medzi veľké obce a zároveň susedí s mestským sídlom, čo mohlo ovplyvniť reakcie respondentov (Mapa 1). Mesačný príjem nepostačuje na pokrytie životných potrieb každého člena domácnosti takmer pri 1/3 odpovedí (1160). Najvýraznejšie sa to prejavilo v malej periférnej obci Hruboňovo. Zvyšní respondenti – 56, na uvedenú otázku neodpovedali.

Mapa 1. Odpovede respondentov týkajúce sa dostatku mesačných príjmov ich domácností na pokrytie životných potrieb každého člena

Záver

Pociťovanie príslušnej osoby je smerodajné a určujúce pri subjektívnom hodnotení chudoby. Subjektívnym vnímaním chudoby sa medzi chudobných zaraduje vždy viac jedincov ako pri objektívnom hodnotení. Odhad jednotlivca na svoju situáciu je závislý na kultúrnosti prostredia, geografických podmienkach a spôsobe života. V koncepcii subjektívnej chudoby je chudoba vnímaná ako nespokojnosť, pričom zdrojom informácií sú subjektívne pocity ľudí, ktorí sami seba považujú za chudobných.

Okres Nitra sa nachádza v kraji, ktorý je začiatkom regiónu chudoby na západnom Slovensku a smerujúci na severovýchod a juhovýchod. Postavenie okresu Nitra v kraji z tohto pohľadu nie je síce najhoršie, ale aj napriek tomu výsledky prieskumu poukazujú na nie príliš dobrú situáciu a zlé sociálne postavenie respondentov. Z výskumu vyplynulo, že obyvateľstvo žije z pomerne nízkej čiastky, pričom je schopné pokryť nečakané výdavky prevažne len vo výške 5 000 Sk. Mesačný príjem domácností bol postačujúci u drvivej väčšiny respondentov čo je z pohľadu chudoby pozitívne.

Literatúra

- GAVORA, P., 1999: Úvod do pedagogického výskumu: Vydavateľstvo UK Bratislava, 236s. ISBN 80-223-1342-4
- IVANČÍKOVÁ, E., 2004: Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach (EU-SILC). In: Zborník, Otázky merania chudoby. Bratislava, 44–51. ISBN 80-89149-02-2.
- MICHÁLEK, A., 2004: Meranie chudoby územných celkov na príklade okresov SR. In: Sociológia, ročník 36, č.1., Sociologický ústav SAV Bratislava, Slovak Academic Press Bratislava, 104s.
- SOPIRA, B., 2004: Magická hranica životného minima. In: Zborník z vedeckej konferencie Ústavu štátu a práva SAV Bratislava.
- SIROVÁTKA, T. a kol., 2002: Monitorovanie chudoby v Českej republike, Brno.
- VESELOVSKÝ, J., 2005: Chudoba na Slovensku. In: Geografie XVI : Geografické aspekty stredoevropského priestoru. Svatoňová, H. ed. Brno: PdF MU, 343–349. ISBN 80-210-3759-8.
- VESELOVSKÝ, J., 2006: Niektoré teoretické aspekty štúdia chudoby ako sociálneho indikátora. In: Zborník zo VII. vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. FPV UKF Nitra, 406-409. ISBN 88-8050-960-3.
- www.ukf-nitra.wz.cz, www.tyzden.com, www.fes.sk

Príspevok bol riešený z grantovej finančnej podpory (CGA VI/9/2008)

Perception of Financial Poverty in the Nitriansky Region

Ján VESELOVSKÝ

Summary: *The Nitriansky district is the head of poverty region dispersing from south to the east part of Slovakia The Nitriansky district statute in a district from this aspect is not the worst, but even though the results of research imply the bad situation and bad society statute of respondents. The phenomenon of poverty is always necessary to study with the spaciousness aspect of studied area.*

It is from the research findings that inhabitants had regarded themselves the poor household member (an group of member), their earnings do not achieve the minimum level for society functioning. Most respondents consider their household to be „mostly rich“. Respondents from different reasons did not (shyness, unwillingness to answer) answer the question about their earnings. People ascribe the poverty existing to the injustice in society, only few ascribe the poverty to be the problem of the men themselves.

Adresa autora:

RNDr. PaedDr. Ján Veselovský
Katedra geografie a regionálneho rozvoja,
Fakulta prírodných vied, Univerzita Konštantína Filozofa
Tr. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra
jveselovsky@ukf.sk